

ناشر: خیلی سبز
مؤلفان: امیرنجات شجاعی - مهدی
ویراستاران علمی: اسماعیل محمدزاده - مهدی کرانی
ویراستار فنی: فاطمه مهری
طراح جلد: حسین پاشازاده
گرافیسیت همکار جلد: ساناز یوسفی
گرافیسیت: بهاره امین ترابی
گرافیسیت همکار: مسعود علیزاده
رسم شکل: عطا عطری
حروفچینی و صفحه آرایی: عباس گلزار
لیتوگرافی و چاپخانه: ناب گرافیک
نوبت چاپ: اول - ۹۶
تیراژ: ۲۰۰۰ جلد
قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان
تلفن: مرکز: ۶۳۵۶۳ (۰۲۱)
صندوق پستی: ۸۱۷۷ - ۱۴۱۵۵
SMS: ۳۰۰۰۰۳۵۶۳

kheilisabz

مقدمه مؤلف

● ستایش و نیایش

پیش از فصل اول و پس از فصل آخر، دو شعر خوب به ترتیب به نام‌های «ستایش» و «نیایش» از عطار نیشابوری و نظامی گنجه‌ای گنجانده شده، در ستودن پروردگار و اظهار نیاز به درگاه خداوندی که ما و شما و علوم و فنون، همه به سوی او برمی‌گردیم.

● مواد لازم

اطلاعات ادبی: همه محتویات کتاب درسی، موبه‌مو و جزء‌به‌جزء می‌توانند مورد سؤال قرار بگیرند، چه موضوع درس باشند و چه نباشند؛ چنان‌که در طراحی پرسش‌ها، با ریزینی و نکته‌سنجی در انتخاب «موضوع سؤال» تلاش کرده‌ایم اهمیت این مطلب را نشان بدهیم.

درک مطلب: نکته‌نابیدا و مهم، توجه به «مفهوم» ابیات و عبارات کتاب درسی در قالب پرسش‌های پرشمار و گوناگون است. روشن است که علاوه بر موضوع اصلی هر درس - مثلاً سبک‌شناسی یا سبک - «مفهوم» متون شعر و نثر آن‌ها، از قلم طراح نیفتاده، که به عکس، مواد تأکید بوده و بسیار در آزمون‌ها و به ویژه در کنکور سراسری نمونه دارد؛ بنابراین، بیره نیست اگر فرض را بر این بگذاریم که در طراحی آزمون از کتاب‌های جدید هم، «مفهوم» جایی داشته باشد؛ در پرسش‌های همه‌نصل - به اندازه لازم و کافی به مفاهیم پرداختیم، آن قدر که هم - به عبارتی - اهمیت «قربانیت» در علوم و فنون را و هم - در جزئیات - مفاهیم مهم درس‌ها را نشان بدهد.

● افزودنی‌های مجاز

توضیحات داخل کمانک

گاهی کتاب در تعریف برخی موضوعات ادبی یا در توضیح آن‌ها واژگان و اصطلاحاتی را به کار می‌برد که درک آن معمولاً برای دانش‌آموزان دشوار است. در این موارد، واژه و اصطلاح را در کمانکی برابر آن، به زبان ساده معنی کرده‌ایم. این کار باعث می‌شود در عین حفظ صورت اصلی واژه و اصطلاح در کتاب درسی - که گاه در پرسش‌ها عیناً مورد توجه طراح قرار می‌گیرد - معنای روان آن هم، به اطلاع مخاطب برسد.

هر کس مرید علمی و فتی‌ست در جهان
جز عشق و عشق نیست علوم و فنون ما

● اول قصه

خیلی کم‌تر از چیزی که لیاقتش را داری، برای کتاب درسیات وقت گذاشته‌اند؛ و خیلی بیشتر از چیزی که در کتاب درسی آمده، یادگرفتن عروض کار دارد. خیلی سخت‌ها طوری که دوست داری، پیش نمی‌رود. باید بسازی، بمانی و پیش بروی. یک کار حسابی برایت آورده‌ایم. یک کتاب خوب. یک علوم و فنون خیلی بزرگ.

● ساختمان کتاب

شامل چهار فصل است؛ به این ترتیب:

فصل یکم:

در قالب سه درس تنظیم شده و به ترتیب، موضوعات «تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های ۷، ۸ و ۹»، «پایه‌های آوایی» و «تشبیه» را در بر می‌گیرد.

فصل دوم:

در قالب سه درس تنظیم شده و به ترتیب، موضوعات «سبک‌شناسی قرن‌های ۷، ۸ و ۹ (سبک عراقی)»، «پایه‌های آوایی همسان (۱)» و «مجاز» را در بر می‌گیرد.

فصل سوم:

در قالب سه درس تنظیم شده و به ترتیب، موضوعات «تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های ۱۰ و ۱۱»، «پایه‌های آوایی همسان (۲)» و «استعاره» را در بر می‌گیرد.

فصل چهارم:

در قالب سه درس تنظیم شده و به ترتیب، موضوعات «سبک‌شناسی قرن‌های ۱۰ و ۱۱ (سبک هندی)»، «پایه‌های آوایی همسان دولختی» و «کنایه» را در بر می‌گیرد.

در کتاب یازدهم، برخلاف علوم و فنون دهم، هر فصل موضوع جداگانه ندارد، بلکه فصل‌ها هر کدام شامل بخشی از سه مبحث «تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی»، «عروض» و «بیان» هستند.

اطلاعات تکمیلی بعضی از مطالب کتاب، در قالب توضیح و اشاره در پاورقی آمده. این اطلاعات به طور کلی شامل دو موضوع اند:

- ۱- توضیحات علمی: تعریف یا تشریح نکته‌ای از قواعد درس یا توضیح جزئیات موضوعی که در متن به طور کلی گفته شده.
- ۲- اشکالات کتاب درسی: بررسی خطاهای علمی کتاب، هر جا که مهم و تأثیرگذار و مغایر با هدف آموزشی کتاب یا مخالف با سایر مطالب همان درس بوده است.

❖ ساختار درس

هر درس، شامل چهار بخش با این توصیف است:

✓ **لُبّ** ^۱ **مطلب:** یادداشتی است در آغاز درس، برای ورود به موضوع و آشنایی با ساختار مطالب پیش رو. در پایان هر «لُب»، عبارتی نوشته شده به این مضمون که: «انتظار داشته باش با خواندن این درس، با نکات و موضوعات بلاغ و بهمان آشنایی پیدا کنی!»

✓ **درس‌نامه:** محتوای اصلی کتاب و شرح مطالب هر درس بر پایه کتاب درسی، که معمولاً با «تاریخ کوتاه مغز»؛ «سبک عراقی» یا با معرفی یک اصطلاح (مثلاً: «تشبیه») شروع می‌شود.

✓ **مَخْلَص** ^۲ **کلام:** نوشته‌ای است در پایان هر درس برای مرور و جمع‌بندی و یادآوری چیزهایی که خواندیم. به این گفته، مرور ذهنی فهرست مطالبی که در «مَخْلَص» به زبان ساده نام برده شده، مجوّز ورود به پرسش‌های پایان درس است.

✓ **پرسش:** نمونه‌هایی ناب، تروتازه، لازم و کافی از پرسش‌هایی که هر کدام، گوشه‌ای از مطالب درسی را می‌سنجند؛ مطالبی از قبیل «داده‌های حفظی، مطالب کاربردی، اطلاعات ترکیبی و تحلیلی و مفهوم بیت‌ها و عبارت‌های کتاب درسی».

با وجود «تازه‌تألیف» بودن کتاب یازدهم، به دلیل اشتراک بعضی موضوعات با کتاب‌های درسی سابق، نمونه‌هایی از سؤالات آزمون‌های سراسری سال‌های گذشته، لابه‌لای سؤالات تألیفی، در درس‌های مربوط به خود گنجانده شده‌اند.

✓ **پاسخ تشریحی:** برای همه پرسش‌ها از فصل‌های چهارگانه علوم و فنون ادبی، پاسخ‌هایی نوشته شده که به اندازه نیاز، مختصر یا مفصل‌اند. هر جا سؤال، نکته خاص، گزینه فریبنده یا راه‌حل ویژه‌ای داشته، آن را در ادامه پاسخ، ذکر کرده‌ایم و هر جا نکته یا اشاره

۱- «لُبّ» به معنی «مغز» است و «مغز» هم که معرّف حضور هست! خوردنی است (مثل مغز فندق) و به ندرت هم، به کار گرفتند! «لُبّ» را با «لُپ» معنی «بخش گوشتالوی گونه» اشتباه نگیری! لُب یک چیز است، لُپ چیز دیگر.

۲- «مَخْلَص» جای خلاص شدن از دست - یا در موضوعاتی که شَرش زیاد است از شر - مطالب هر درس است.

خاصی در چند سؤال، مورد استفاده بوده، آن را در اولین پاسخی که به کار می‌آمده، یادداشت کرده و از تکرار آن در پاسخ‌های پی‌درپی، صرف‌نظر کردیم. پاسخ‌های تشریحی، یک جا، در پایان کتاب آمده‌اند.

❖ شکر نعمت

و بسیار و بی‌شمار، سپاس گزاریم از حضور دل‌چسب دوستانمان:

• برادر گرامی، دکتر کمیل نصری، مدیر محترم تألیف انتشارات خیلی‌سبز

• استاد ارجمند، دکتر کورش بقائی، به پاس همراهی صمیمانه‌شان

• همراهان گرانمایه در بازیبنی علمی اثر:

مهدی کرانی، اسماعیل محمدزاده

• همکار محترم، سرکار خانم ملک‌پور، برای شکیبایی بی‌اندازه‌شان

در پیگیری و هماهنگی امور

• همکاران خوش‌ذوق ما در واحد تولید

• و دستان گرم همه دوستانی که تا لحظه‌های تولّد کتاب، دست ما را رها نکردند.

❖ آخر قصّه

«علوم و فنون ادبی» برای بچه‌هایی نوشته شد که «علوم» آن‌ها نه در آزمایشگاه، که در تجربه نفس‌گیر روان‌شناسی و منطق و فلسفه و تاریخ و جغرافیا و ادبیات ملّت‌ها به دست می‌آید و «فنون»‌شان را نه در کارگاه، که لابه‌لای صفحاتی از جنس عشق و شور و حماسه و انسانیت و آزادی و اخلاق باید جست‌وجو کرد.

امیرنجات شجاعی - مهدی نظری

adabijat@yahoo.com

۷	فصل یکم
۸	ستایش
۹	درس یکم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های ۷ و ۸ و ۹
۱۸	درس دوم: پایه‌های آوایی
۲۴	درس سوم: تشبیه
۳۳	فصل دوم
۳۴	درس چهارم: سبک‌شناسی قرن‌های ۷ و ۸ و ۹ (سبک عراقی)
۴۰	درس پنجم: پایه‌های آوایی همسان (۱)
۵۱	درس ششم: مجاز
۵۶	فصل سوم
۵۷	درس هفتم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های ۱۰ و ۱۱
۶۲	درس هشتم: پایه‌های آوایی همسان (۲)
۷۵	درس نهم: استعاره
۸۵	فصل چهارم
۸۶	درس دهم: سبک‌شناسی قرن‌های ۱۰ و ۱۱ (سبک هندی)
۹۲	درس یازدهم: پایه‌های آوایی همسان دولختی
۱۰۲	درس دوازدهم: کنایه
۱۱۱	نیایش
۱۱۲	پاسخ‌نامه تشریحی
۱۴۶	پاسخ‌نامه کلیدی